

НАШ ЈЕЗИК

Књига XLV

Св. 3–4 (2014)

Чланци

Грамматика и лексика

- Употреба партикуле *све* у савременом српском језику
(АНА М. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ) 3
- Дублетна образовања и хомонимске номинације
код етника и ктетика (од ојконима у Војводини)
(МАРИЈАН Ј. ЈЕЛИЋ) 19
- Категорије броја и бројивости у називима за јела
у српском језику (БОЈАНА Н. ТОМИЋ) 39
- О полисемији лексема које означавају делове људског тела
(АНЕТА А. СПАСОЈЕВИЋ) 51
- Когнитивнолингвистичка анализа фразеологизама
с компонентом *глава* у српском језику
(ЈОВАНА Б. ЈОВАНОВИЋ) 69
- Прилог историји књижевног језика
- Творбена структура именица у поезији Јована Дошеновића
(АНА З. РАНЂЕЛОВИЋ) 89
- Студије српског језика у иностранству
- Лекторат српског језика на Филозофском факултету
Универзитета Коменски у Братилсави
(ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ) 105

П р и к а з и

Деветнаести том Речника САНУ (МАРИЈА С. ЂИНЂИЋ)	115
Бојана Милосављевић, <i>Ојоварање као јоворни жанр свакодневне комуникације</i> (СВЕТЛАНА М. СЛИЈЕПЧЕВИЋ)	121
<i>Научни састјанак славистија у Вукове дане 43/1</i> (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ)	127
<i>Научни састјанак славистија у Вукове дане 43/3</i> (АНА З. РАНЂЕЛОВИЋ).....	135
Неколико речи о часопису <i>Окјџоих</i> (ДРАГАНА Ј. ЦВИЈОВИЋ)	141

ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ
(Институт за српски језик САНУ, Београд)

ЛЕКТОРАТ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
НА ФИЛОЗОФСКОМ ФАКУЛТЕТУ УНИВЕРЗИТЕТА
КОМЕНСКИ У БРАТИСЛАВИ*

У раду је представљен лекторат за српски језик на Филозофском факултету Универзитета Коменски у Братислави, покренут школске 2012/2013. године. У првом делу биће речи о историјату Универзитета Коменски (УК) у Братислави и Филозофског факултета УК, као и Катедре за словенску филологију, на којој се српски језик изучава. Другим делом студије прика- заћемо двогодишњи рад српског лектората у Братислави, а посебна пажња биће посвећена судбини лектората српског језика у Словачкој и разлозима због којих се кроатистика и србистика нису развијале истим интензитетом.

Кључне речи: српски језик, лекторат српског језика, Катедра за словенску филологију Универзитета Коменски у Братислави.

Настанак Универзитета Коменски у Братислави (УК) године 1919. значио је много за развој културе, науке и образовања у Словачкој – његовим оснивањем се на територији Словачке, први пут у историји, могло стећи високо образовање на матерњем језику. Овај универзитет данас, у тренутку када слави деведесет и пет година постојања, обухвата 13 факултета и више од 20 педагошких

---

* Овај рад настао је у оквиру пројекта *Опис и стандардизација савременој српској језика* (бр. 178021), који у целини финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

и научних установа. На факултетима УК годишње студира око 28 000 домаћих студената и око 1800 студената из 80 држава света. Сваке године се на УК упише око 8000 нових студената, којима се нуди скоро 1300 студијских смерова.

Трећи факултет по реду формиран у оквиру УК био је Филозофски факултет. Године 1921, 23. септембра, седморица будућих професора Филозофског факултета УК састала су се у Ректорату УК поводом заједничког циља да се оформи прва високошколска институција друштвено-хуманистичке оријентације. Чланове професорског тела чинили су: др Јозеф Хануш, професор историје чешке књижевности, др Јозеф Шкултети, професор словачког језика и књижевности, др Доброслав Орел, професор музикологије, др Алберт Пражак, професор савремене чешке и словачке књижевности, др Карел Хотек, професор опште етнологије, др Јан Хаидлер, професор модерне историје и др Милош Ваингарт, професор словенске филологије. Седморица новоименованих професора тек установљеног Филозофског факултета УК започела је предавања већ у октобру 1921. године. Прве године рада ФФ УК отворено је четири студијских одсека (словачка филологија, историја, етнографија и музикологија) за 30 редовних студената и 34 ванредних. Осим наставе, професори факултета посветили су се и научном раду, па је тако у новембру 1922. почео излазити *Зборник Филозофског факултета Универзитета Коменски*.

Филозофски факултет УК данас представља једну од најзначајних националних истраживачких и образовних институција. Године 2000. Факултет је прихватио нови систем студирања, који у првом реду подразумева оцењивање помоћу европског система преноса бодова и поделу студија на трогодишње дипломске (тзв. бакаларске студије), двогодишње мастер и докторске студије у трајању од три године. На дипломским студијама могуће је изабрати један од око шездесет студијских смерова, колико их је у понуди у последњих 14 година, док их на мастер студијама постоји око педесет, а на докторским двадесетак.

Већ од самог настанка Факултета славистика је заузела важну позицију – 1921. године изникао је Словенски семинар, где су се изучавале бохемистика и словакистика. Први професори славистичких дисциплина били су др Јозеф Шкултети, др Милош Ваингарт и

др Алберт Пражак. Од 1936. све до 1977. славистичке дисциплине предавао је познати словакиста и слависта Јан Станислав¹. Словенски семинар је 1949. претворен у Катедру за словачки језик и књижевност, из које је 1964. славистички оријентисан кадар оформио као самосталну Катедру за славистику и индоевропеистику. Први управник Катедре био је проф. др Шимон Ондруш², изучавалац упоредне граматике словенских и индоевропских језика, опште лингвистике и историје језика. Од 1987. Катедра носи назив Катедра за словенску филологију, када је управу Катедре преузео Емил Хорак, изучавалац бугарске и српскохрватске граматике. Од 1990. до 1997. Катедру је водио Јозеф Хвишч, који је предавао пољску књижевност и теорију превода, а од 1997. до 2010. године на челу Катедре била је Марта Панчикова, чији је научни рад био усмерен на пољску граматику (у првом реду на творбу речи и лексикологију) и превођење. Од 2010. године до данас управник Катедре за словенску филологију јесте Марија Добрикова, која се бави бугаристиком, транслатологијом и фразеологијом.

На Катедри за словенску филологију изучавају се: бугарски, пољски, словеначки, српски и хрватски језик. Од школске 2013/2014. године могуће је као изборни предмет изабрати и белоруски језик, за који предавања и вежбе обезбеђује докторанткиња из Белорусије, у склопу својих обавеза на докторским студијама. Бугаристика, кроатистика и полонистика изучавају се као самостални смерови у оквиру студијске групе Превођење и тумачење, односно Средњоевропске студије, док су српски и словеначки језик организовани као лекторати, с тим да је последњих година и словеначки језик могуће студирати у оквиру групе Средњоевропске студије. Србистика је најкасније добила своје место на Катедри и српски језик једини има само статус изборног предмета. Ипак, традиција изучавања српског језика постоји на Филозофском факултету УК, а судбина лектората српског језика уско је повезана са историјским и политичким околностима у бившој републици Југославији, које су

---

¹ По овом знаменитом словачком научнику име носи Славистички институт Словачке академије наука (Slavistický ústav Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied).

² В. зборник *Philologica* LXVII, који је Катедра за словенске филологије припремила професору Шимону Ондрушу у част, а поводом његовог рођенданског јубилеја. Библиографија Ш. Ондруша дата је у раду Двонч–Бехилова 2011.

захватиле и лингвистичку и образовну сферу. Наиме, српски језик се у прошлости изучавао у окриљу лектората за српскохрватски језик, након чијег се расформирања кроатистика и србистика нису развијале истим интензитетом.

По настанку Катедре за славистику и индоевропеистику 1964. године статус самосталне филологије је, осим пољске и бугарске, добила и српскохрватска, те су први студенти српскохрватског језика почели студирати школске 1964/1965. Српскохрватски је као студијски смер од настанка факултета отворан осам пута, све до школске 1995/1996. године, а студирао се у комбинацији са словачким језиком и библиотекарством у оквиру групе учитељског усмерења, као и у комбинацији с руским, енглеским и немачким језиком у оквиру групе Превођење и тумачење. Број студената српскохрватског језика кретао се између четири и девет годишње. На Катедру за словенску филологију су, пре распада Југославије, наизменично долазили лектори из Србије и Хрватске.³ Школске 1988/1989. године лектор је била Милица Лађевић, уједно и последњи лектор српскохрватског језика на Катедри, а која је због бурних друштвених и политичких промена у Словачкој отишла с Филозофског факултета. Након њеног одласка и током војног конфликта на простору Југославије, ни Србија ни Хрватска нису послале новог лектора. Лектора је тада замењивао Михал Бабиак, запослен на Катедри за естетику УК, који је предавао српску и хрватску књижевност. Настанком самосталне Републике Хрватске и по потписивању билатералног културног договора између Словачке и Хрватске, школске 1994/1995. послат је хрватски лектор, те је хрватска филологија започела самостални развој на Катедри за словенску филологију. На Катедри је постојала жеља за изучавањем српског језика, књижевности и културе независно од хрватског језика, али су постојале потешкоће у комуникацији са српским Министарством просвете, које није одговарало на захтев словачке стране за слањем српског лектора.⁴ У настојању да се студентима омогући и учење српског језика, а због недостатка званично номинованог лектора из Србије, лекторске вежбе из српског језика кратко је водио професор Ми-

---

³ Детаљан попис лектора српскохрватског језика дат је у раду Кулихова-Хвишч 1996.

⁴ О томе в. у Добрикова 2012: 99.

рослав Дудок, словакиста и слависта, чији је научни рад посвећен, између осталог, и проучавању словачко-јужнословенских језичких веза. Након тога, Катедра је ангажовала лектора српског језика са Универзитета у Банској Бистрици, који је српски језик предавао у форми блок наставе, а потом је лекторске вежбе из српског језика водио Растислав Поповић, докторанд историје на Филозофском факултету УК. Ипак, ова решења била су привремена – Катедра је требала званичног лектора из Србије због чега је посредством Министарства школства, науке, истраживања и спорта Словачке Републике упућивала захтеве српској страни, али лектор није послат све до 2012. године.

Школске 2012/2013. године, захваљујући великом ангажовању Катедре за српски језик Филолошког факултета у Београду, Србија је послала свог лектора, чиме је званично отпочео српски лекторат на ФФ УК. За новог лектора именована је Весна Ђорђевић, сарадник Института за српски језик САНУ и докторанд српског језика на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Иако је било планирано да се на почетку рада лектората српски језик изучава у оквиру једног предмета под називом *Словенски језик: српски језик 1*, група од осморо студената, који су претходних година похађали српски језик, изразила је интерес да настави учење српског језика. Тако је лектор започео рад држећи вежбе из два предмета: *Словенски језик: српски језик 1*, који је уписало десеторо студената, и *Словенски језик: српски језик 5*, који је похађало осморо студената. У летњем семестру реализовани су предмети: *Словенски језик: српски језик 2* и *Словенски језик: српски језик 6*. Наредне године, школске 2013/2014, уведен је нови предмет – *Српски филм 1*, а отворен је и курс *Српски језик за јавност*, намењен онима који желе да уче српски језик, а не морају бити студенти Филозофског факултета УК. У зимском семестру 2013/2014. године реализовани су предмети: *Словенски језик: српски језик 1* (бр. студената: 10), *Словенски језик: српски језик 3* (бр. студената: 7), *Српски филм 1* (бр. студената: 6) и *Српски језик за јавност* (бр. полазника: 4), а у летњем: *Словенски језик: српски језик 2* (бр. студената: 7), *Словенски језик: српски језик 4* (бр. студената: 8), *Српски филм 2* (бр. студената: 8) и *Српски језик за јавност* (бр. полазника: 4). Сваки појединачни предмет имао је фонд од два часа недељно. Један од задатака студената српског је-

зика у оквиру лектората за српски језик јесте и припрема програма за Божићну академију, коју традиционално сваке године организује Катедра за словенску филологију, а чији је покровитељ 2013/2014. године била Амбасада Републике Србије у Словачкој.

Српски лектор је током рада био укључен и у научноистраживачки пројекат *Metaforické vokálno-inštrumentálne prvky v slovenčine a slovanských jazykoch* VEGA 1/0543/14 (2014–2016, пројекат Министарства школства, науке, истраживања и спорта Републике Словачке и Катедре за словенску филологију), а на научној конференцији под називом *Музички мотиви у фразеологији*, коју је организовала Катедра у септембру 2014. године, своје научне радове су, осим српског лектора, изложили и лингвисти с Филолошког факултета у Београду – Светлана Гољак и Стефана Пауновић Родић. Чланови Катедре за словенску филологију током 2013. године објављивали су научне приказе у часопису *Лингвистичке актуелности*, чији је издавач Институт за српски језик САНУ. Унапређивању сарадње између словачких и српских научника и студената умногоме би помогло склапање међуниверзитетског билатералног споразума између Србије и Словачке, што је током 2013. године и покренуто, уз залагање и на подстрек Катедре за словенску филологију УК и Катедре за словакистику Универзитета у Београду. Нажалост, тај споразум још увек није склопљен.

За разлику од бугарског, пољског, словеначког и хрватског језика, који постоје и као самостални смерови, српски језик могуће је студирати само као изборни предмет и свакако први корак ка унапређивању србистике било би омогућавање студентима да српски језик уписују и студирају као студијски смер. За извођење тог корака неопходна је и већа заинтересованост студената за српски језик, с чим у вези радује податак да се у школској 2014/2015. години на предмет *Српски језик 1* уписало 33 студената, што је у историји лектората за српскохрватски језик и двогодишњем раду лектората за српски језик највећи број. Поменуте године рад на српском лекторату преузела је Кристина Ђорђевић, нови лектор послат из Србије, уз велико ангажовање Катедре за словенску филологију и Катедре за српски језик у Београду да се континуитет тек успостављеног лектората не наруши.

Захваљујући члановима Катедре словенске филологије, у првом реду професорима Мирославу Дудоку и Марији Добриковој, предложене су нове дипломске и мастер студије – смер Српски језик и култура, које ће се реализовати и у оквиру програма Превођење и тумачење и у оквиру програма ареалних студија, где је акценат на ширем југоисточном културном и политичком дискурсу. Могућност уписивања докторских студија српског језика биће могућ у оквиру двају програма: Славистике и Транслатологије. Покретање смера Српски језик и култура на Филозофском факултету УК планирано је за школску 2015/2016. годину.

Настојање Катедре за словенску филологију да се србистика на Филозофском факултету УК, и у Словачкој уопште, уведе, одржи и напредује, као и свесрдна помоћ коју је у том смислу пружила и Катедра за српски језик Филолошког факултета Универзитета у Београду, говори да је опстанак србистике у Словачкој могућ. Помоћ лектору (од решавања административних потешкоћа до саветовања око организације наставе), осим наведених институција, пружили су и Институт за српски језик САНУ и Катедра за словачку филологију Филолошког факултета Универзитета у Београду. Ипак, за системски развој србистике неопходна је већа укљученост државе у питања лектората српског језика, како у Словачкој, тако и у другим земљама где постоје лекторати. На то је скретана пажња у домаћој литератури (в. зборник радова *Српски као сѝрани језик у ѝтеорији и ѝракси* из 2007. године, те рад Крајишник 2014), а основне предлагане смернице за побољшање положаја лектората поновићемо и ми овом приликом:

1. начинити стратегију отварања српских лектората у иностранству и њиховог финансирања;
2. основати тело које би се старало о нашим лекторатима у иностранству (од процеса номинације лектора, преко израде прекопотребних уџбеника и приручника, сарадње с домаћим и страним установама културе, размене студената и научног кадра и др.);
3. организовати обучавање лектора у виду стручних семинара, као и скупове посвећене положају српског језика као страног у иностраној средини.

Улагање у лекторате српског језика истовремено је и улагање у афирмацију српске културе у свету. У времену када српски лекторати ишчезавају лекторат српског језика у Братислави један је од ретких, ако не и једини, новооформљени, а његов опстанак и развој зависиће, пре свега, од културне политике коју ће српске институције заузети.

ЛИТЕРАТУРА

- Двонч–Бехилова 2011: Ladislav Dvonč, Júlia Behylová, Personálna bibliografia prof. PhDr. Šimona Ondruša, CSc., za roky 1950–2009, *Philologica* LXVII, Bratislava, 247–275.
- Добрикова 2012: Mária Dobriková, Jazykovedná slavistika na Katedre slovanských filológií Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, in: *Slovenská slavistika včera a dnes*, ed. Peter Žeňuch, Bratislava: Slovenský komitét slavistov/ Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 94–105.
- Крајишник 2014: Весна Крајишник, Лекторати српског језика, у: *Зборник Инстџи-џуџа за срџски језик САНУ, II, Срџски језик и акџуелна џиџања језичке џолиџике*, ур. Срето Танасић, Београд: Институт за српски језик САНУ, 217–226.
- Кулихова–Хвишч 1996: Alica Kulihová, Jozef Hvišč, Ostatné slovanské filológie / chorvaticistika, srbistika, slovinistika, bohemistika/, in: *Zborník prác z vedeckého sympózia Štúdium slovanských jazykov a literatúr na FiF UK* (ktoré sa uskutočnilo 24. apríla 1996 v Bratislave), Bratislava: T.R.I. Medium, 73–79.
- Новак–Сопушкова 1987: Jozef Novák, Alžbeta Sopusková, *Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave*, Bratislava: Vydavateľstvo Osveta.
- Срџски као сџрани језик у џеориџи и џракси* (зборник радова), Београд: Филолошки факултет, Центар за српски као страни језик, 2007.
- Fakultas Philosophica Universitatis Comenianaе Bratislavensis 1921–1996*, ed. Pavol Žigo, Bratislava: Stimul, 1996.
- 90 rokov Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave 1921–2011*, ed. Leon Sokolovský, Bratislava: Filozoficka fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2011.

Vesna N. Dorđević

THE LECTORATE OF SERBIAN LANGUAGE
AT FAKULTY OF PHILOSOPHY COMENIUS
UNIVERSITY IN BRATISLAVA

Summary

The main goal of this paper is to give insight to the work of the lectorate of Serbian language at Comenius University in Bratislava, which started in September 2012. Firstly, we will show the history of the Comenius University in Bratislava, as well as the history of the Faculty of Philosophy and the Department of Slavic Studies, where the Serbian language is studied. Secondly, this paper will display the work and the experience of the Serbian lecturer throughout this period, with all encountered difficulties, and it will suggest guidelines for the improvement of the lectorate, which will be shown in the conclusion of this paper.